

CASTELL GALA DALÍ DE PÚBOL

EL MOLÍ. PAISATGE DE CADAQUÉS

EXPOSICIÓ TEMPORAL

EXPOSICIÓ TEMPORAL

EL MOLÍ. PAISATGE DE CADAQUÉS

15.03 - 02.06.2019

CASTELL GALA DALÍ DE PÚBOL

OBERT DE 10 A 18 H

Dilluns tancat excepte els dies 15 i 22 d'abril i 6 de maig

INFORMACIÓ
Tel. 972 488 655
pubol@fundaciodalí.org
www.salvador-dali.org

#DalíElmolí1923

CASA MUSEU CASTELL
GALA DALÍ DE PÚBOL

Drets d'imatge de Salvador Dalí reservats. Fundació Gala-Salvador Dalí, Figueres 2019
© Salvador Dalí. Fundació Gala-Salvador Dalí, Figueres 2019

Montse Aguer, directora de los museos Dalí / Carme Ruiz, curadora jefe de la Fundació Gala-Salvador Dalí

EL MOLINO. PAISAJE DE CADAQUÉS

c. 1923 / Temple y óleo sobre cartón / 75 x 97 cm / Núm. cat.: 119

Este óleo, que se integra al importante fondo de obra de primera época de la Fundació Gala-Salvador Dalí, proviene de una colección particular y hasta ahora solamente se había visto en contadas ocasiones. *El molino. Paisaje de Cadaqués* nos habla de un Dalí aprendiz de pintor, alrededor de los 19 años, que experimenta y busca un estilo propio.¹

Que Dalí amó incondicionalmente su paisaje, de forma casi obsesiva, es de sobra conocido. Vivió allí, teorizó allí, pintó allí. Josep Pla, también empordanés, lo precisa: **“El descubrimiento del paisaje del Alt Empordà, que ha sido, es y será la obsesión de su vida. [...] Lo pasea por el mundo con una inagotable persistencia porque lo lleva grabado en la memoria con una casi dolorosa —y deliciosa— precisión obsesiva.”**² Se podrían citar a muchos pintores en quienes podemos reconocer tal pasión, como Caspar David Friedrich y Paul Cézanne, entre tantos otros, y Salvador Dalí, que ha sido uno de sus más representativos.

En Cadaqués, de la mano de la familia Pichot, Dalí conoce la obra de otros artistas que también se dejaron seducir por su entorno, como Eliseu Meifrèn, Ramon Pichot y Siegfried Burmann. De la misma manera, debió oír hablar de las estancias de Ramon Martí Alsina, Joan Roig i Soler, Miquel Utrillo, Santiago Rusiñol y Ramon Casas. Todos ellos se sintieron fuertemente atraídos por sus parajes y pintaron marinas y vistas de Cadaqués, que con toda seguridad ejercieron su influjo, así como la propia naturaleza, sobre los primeros lienzos de Dalí.

Salvador Dalí pintando Port Alguer, c. 1923

El molino. Paisaje de Cadaqués ilustró un artículo de Joan Subias, historiador del arte y amigo del pintor, para la revista *Alfar*.³ Encabeza el texto una cita de Henri Matisse: **“Jamás he evitado la influencia de los otros... yo habría considerado esa actitud como una cobardía y una falta de sinceridad frente a mí mismo. Creo que la personalidad del artista se desenvuelve, se afirma, por las luchas que tiene que librar.... Si el combate le es fatal, si su personalidad sucumbe, ése y no otro era su destino.”** La oportunidad de la cita es clara. El joven Dalí, aprendiz de pintor, recorre con celeridad varios movimientos artísticos. Y todo eso antes de empezar sus estudios en Madrid en 1922.

Cadaqués, 1923

En los lienzos de 1916 a 1926, el paisaje colorista persigue plasmar la belleza de un entorno natural y cautivador. Como nos expone el joven pintor en sus diarios, **“He pasado un (verano) delicioso, como todos, en el pueblo ideal y soñador de Cadaqués. Allí, cerca del mar latino, me he**

El torrente de La Jorneta, c. 1923

saciado de luz y de color. He pasado los calurosos días de verano pintando frenéticamente y esforzándome por traducir la incomparable belleza del mar y de la soleada playa”.⁴ Dalí, siguiendo las enseñanzas de su profesor en la Escuela Municipal de Dibujo de Figueres, Juan Núñez, no deja de representar en sus obras ningún rincón de Cadaqués ni de sus alrededores.

Pintando del natural evoluciona hacia el impresionismo, un cierto puntillismo, *fauvisme*, futurismo, purismo y vibracionismo, hasta llegar a un cubismo incipiente ya en 1923, cuando, probablemente para diferenciarse de la paisajística tradicional, Dalí empieza a pintar “su Cadaqués”, del cual *El molino. Paisaje de Cadaqués* es una muestra representativa. Esta obra es, pues, resultado de una experimentación constante y de una mezcla de influencias artísticas en que destaca la presencia de un cubismo temprano, por la superposición de imágenes o por el tratamiento con la paleta sobria, que evoca a Juan Gris: **“En mi cuarto empezaba a ejecutar mis primeras pinturas cubistas, que estaban directa e intencionadamente influidas por Juan Gris. Eran casi monocromas. Como reacción contra mis anteriores períodos colorista e impresionista, los únicos colores de mi paleta eran blanco, negro, siena y verde aceituna.”**⁵

El molino de viento que da título a la pieza se halla en primer término, entre los bancales de olivares de hojas verdes y plateadas. El cromatismo de la obra, sobre todo los colores de tonos fuertes, potencia los niveles de las terrazas. En el ángulo inferior derecho del cartón, dibuja el torrente de La Jorneta, una de las acequias que, bajando por la montaña, formó la playa del Llaner. Al fondo descubrimos el núcleo de Cadaqués con su iglesia. Los puntos de luz de la pintura se focalizan en las olas, una casa de paredes blancas, referencia ineludible a la casa paterna, y una vela latina, imagen recurrente en otras obras de ese momento. Llamen la atención las mujeres, en el margen izquierdo, que se concatenan con las que vemos en otras obras de ese año —suele ser siempre la misma, representada en diferentes posturas y movimientos—, como *Paisaje con figuras*, que tan solo conocemos por una reproducción en una revista, *Cadaqués, El torrente de La Jorneta, Port Alguer y Cadaqués visto desde la Torre de les Creus*.⁶ Además, estas figuras femeninas nos hacen pensar en mujeres rotundas, de buena planta, arquetípicas del novecientos catalán, con la mirada puesta en Joaquim Sunyer, Josep de Togores, Xavier Nogués y, seguramente, también Picasso.

El molino. Paisaje de Cadaqués forma parte de una serie de pinturas que se enlazan entre sí, como si el artista desplegara un relato y una visión de Cadaqués desde diferentes tendencias y ópticas. Historias breves de un paisaje que se concentra entre la isla de Es Cucurucuc y la punta de Es Sortell, el radio de visión del pintor desde la casa blanca que la familia posee en la playa del Llaner. La impresión que el paisaje le causa desde muy joven, y que nunca olvida por más tiempo que pase fuera, es el gran tema de esta pintura. Un paisaje que lo determina y configura, y le sirve para expresar su sentir y sus inquietudes artísticas en cada momento.

1 Estilo que alrededor de 1927 se encaminará hacia el surrealismo.
2 Josep Pla, *Homenots. Quarta sèrie. En una obra completa*, vol. 29, Destino, Barcelona, 1975, p. 173 y 175.
3 J. Subias, “Salvador Dalí”, *Alfar*, La Coruña, núm. 40 (mayo de 1924), p. 15.
4 Salvador Dalí, *Un diario: 1919-1920. Mis impresiones y recuerdos íntimos. En una obra completa*, vol. 1, *Textos autobiográficos I*, Destino, Fundació Gala-Salvador Dalí, Sociedad Estatal de Conmemoraciones Culturales, Barcelona, Figueres, Madrid, 2003, p. 83.

5 Salvador Dalí, *La vida secreta de Salvador Dalí. En una obra completa*, vol. 1, *Textos autobiográficos I*, op. cit., p. 509 y 510.
6 Estas pinturas de 1923 son: *Paisaje con figuras*, localización desconocida, núm. cat. 115; *Cadaqués*, The Dalí Museum, St. Petersburg, Florida, núm. cat. 116; *El torrente de La Jorneta*, colección privada, núm. cat. 117; *Port Alguer*, Fundació Gala-Salvador Dalí, Figueres, núm. cat. 140, y *Cadaqués visto desde la Torre de les Creus*, Fundació Gala-Salvador Dalí, Figueres, núm. cat. 125.

Montse Aguer, directora dels museus Dalí / Carme Ruiz, curadora en cap de la Fundació Gala-Salvador Dalí

EL MOLÍ. PAISATGE DE CADAQUÉS

c. 1923 / Tremp i oli sobre cartró / 75 x 97 cm / Núm. cat.: 119

Aquest oli, que passa a integrar l'important fons d'obra de primera època de la Fundació Gala-Salvador Dalí, prové d'una col·lecció particular i fins ara només s'havia vist en comptades ocasions. *El molí. Paisatge de Cadaqués* ens parla d'un Dalí aprenent de pintor, entorn dels 19 anys, que experimenta i busca un estil propi.¹

Que Dalí va estimar incondicionalment el seu paisatge, de manera gairebé obsessiva, és de sobres conegut. Hi va viure, hi va teoritzar, hi va pintar. Josep Pla, també empordanès, ho precisa: **“El descobriment del paisatge de l'Alt Empordà, que ha estat, és i serà l'obsessió de la seva vida. [...] El passeja pel món amb una inesgotable persistència perquè el porta gravat a la memòria amb una gairebé dolorosa —i deliciosa— precisió obsessiva.”**² Podríem citar altres pintors en qui podem reconèixer aquesta passió, com ara Caspar David Friedrich i Paul Cézanne, entre tants d'altres, tot i que Salvador Dalí n'ha estat un dels més representatius.

A Cadaqués, de la mà de la família Pichot, és on Dalí coneix l'obra d'altres artistes que també es van deixar seduir per aquest entorn, com Eliseu Meifrèn, Ramon Pichot i Siegfried Burmann. De la mateixa manera, devia sentir parlar de les estades de Ramon Martí Alsina, Joan Roig i Soler, Miquel Utrillo, Santiago Rusiñol i Ramon Casas. Tot ells es van sentir fortament atrets per aquesta contrada i van pintar marines i vistes de Cadaqués, que de ben segur van exercir influència, tal com la mateixa natura, sobre les primeres teles de Dalí.

Paisatge amb figures, c. 1923

El molí. Paisatge de Cadaqués va il·lustrar un article de Joan Subias, historiador de l'art i amic del pintor, per a la revista *Alfar*.³ El text està encapçalat per una cita d'Henri Matisse: **“No he evitat mai la influència dels altres... jo hauria considerat aquesta actitud com una covardia i una manca de sinceritat envers mi mateix. Crec que la personalitat de l'artista es desenvolupa, s'afirma, per les batalles que ha de lluitar... Si perd el combat, si la seva personalitat sucumbeix, aquest i no pas cap altre era el seu destí.”** L'oportunitat de la cita és clara. El jove Dalí, aprenent de pintor, recorre ràpidament diversos moviments artístics. I tot això abans de començar els estudis a Madrid el 1922.

En les teles del 1916 al 1926, el paisatge colorista vol plasmar la bellesa d'un entorn natural i captivador. Com ens explica el jove pintor en els seus diaris, **“He passat un (estiu) deliciós, com tots, en el poble ideal i somiador de Cadaqués. Allí, vora la mar llatina, m'he assedegat de llum i de color. He passat els jorns xardorosos d'estiu pintant frenèticament i esforçant-me a traduir la incomparable bellesa del mar i de l'asselellada platja”**.⁴ Dalí, seguint les ensenyances del seu professor a l'Escola Municipal de Dibuix de Figueres, Juan Núñez, no deixa de representar en les seves obres cap racó de Cadaqués ni del seu entorn.

Tot pintant del natural evoluciona cap a l'impresionisme, un cert puntillisme, *fauvisme*, futurisme, purisme i vibracionisme, fins a arribar a un cubisme incipient ja el 1923, quan probablement per diferenciar-se de la paisajística tradicional Dalí comença a pintar “el seu Cadaqués”; *El molí. Paisatge de Cadaqués* n'és una mostra representativa. Aquesta obra és, doncs, fruit d'una experimentació constant i d'una barreja d'influències artístiques en què destaca la

presència d'un cubisme primerenc, per la superposició d'imatges o pel tractament amb la paleta sobria, que recorda Juan Gris: **“A la meua cambra començava a executar les meves primeres pintures cubistes, que eren directament i intencionadament influides per Juan Gris. Eren gairebé monocromes, com a reacció contra els meus períodes colorista i impressionista anteriors, els únics colors de la meua paleta eren el blanc, el negre, el siena i el verd oliva.”**⁵

Cadaqués vist des de la Torre de les Creus, c. 1923

El molí de vent que dona títol a la peça es troba en primer terme, entre les feixes d'olivares de fulles verdes i platejades. El cromatisme de l'obra, sobretot els colors de tons forts, potencia els nivells de les terrasses. A la part inferior dreta del cartó, hi dibuixa el rec de la Jorneta, una de les torrenteres que, en baixar per la muntanya, va formar la platja del Llaner. Al fons hi descobrim el nucli de Cadaqués amb la seva església. Els punts de llum de la pintura es focalitzen en les onades, una casa de parets blanques, referència ineludible a la casa paterna, i una vela llatina, imatge recurrent en altres obres d'aquest moment. Criden l'atenció les dones al marge esquerre, que es concatenen amb les que veiem en altres obres del mateix any —sempre sol ser la mateixa, representada en diferents postures i moviments—, com *Paisatge amb figures*, que només coneixem per una reproducció en una revista, *Cadaqués, El torrent de la Jorneta, Port Alguer i Cadaqués vist des de la Torre de les Creus*.⁶ A més, aquestes figures femenines ens fan pensar en dones rotundes, ben plantades, arquetípiques del noucentisme català, amb la mirada posada en Joaquim Sunyer, Josep de Togores, Xavier Nogués i segurament també en Picasso.

Port Alguer, c. 1923

El molí. Paisatge de Cadaqués forma part d'un seguit de pintures que s'enllacen les unes amb les altres, com si l'artista desplegués un relat i una visió de Cadaqués des de diferents tendències i òptiques. Històries curtes d'un paisatge que es concentra entre l'illa d'Es Cucurucuc i la punta d'Es Sortell, el radi de visió que té el pintor des de la casa blanca que la família posseeix a la platja del Llaner. La impressió que el paisatge li causa des de ben jove i que mai oblida, per més temps que el pintor passi fora, és el gran tema d'aquesta pintura. Un paisatge que el determina i configura i li serveix per expressar el seu sentir i les seves inquietuds artístiques en cada moment.

1 Estil que cap al 1927 s'encaminarà cap al surrealisme.
2 Josep Pla, *Homenots. Quarta sèrie. A obra completa*, vol. 29, Destino, Barcelona, 1975, p. 173 i 175.
3 J. Subias, “Salvador Dalí”, *Alfar*, La Coruña, núm. 40 (maig de 1924), p. 15.
4 Salvador Dalí, *Un diari: 1919-1920. Les meves impressions i records íntims. A obra completa*, vol. 1, *Textos autobiogràfics I*, Destino, Fundació Gala-Salvador Dalí, Barcelona, Figueres, 2003, p. 79.

5 Salvador Dalí, *La vida secreta de Salvador Dalí. A obra completa*, vol. 1, *Textos autobiogràfics I*, op. cit., p. 493 i 494.
6 Aquestes pintures del 1923 són: *Paisatge amb figures*, localització desconeguda, núm. cat. 115; *Cadaqués*, The Dalí Museum, St. Petersburg, Florida, núm. cat. 116; *El torrent de la Jorneta*, col·lecció privada, núm. cat. 117; *Port Alguer*, Fundació Gala-Salvador Dalí, Figueres, núm. cat. 140, i *Cadaqués vist des de la Torre de les Creus*, Fundació Gala-Salvador Dalí, Figueres, núm. cat. 125.

c. 1923

EL MOLÍ. PAISATGE DE CADAQUÉS

SALVADOR DALÍ